

مرداد ۱۴۰۱
مسلسل: ۱۸۳۵۷

**پیشنهاد اجرایی به منظور استفاده از دستگاه‌های
کارتخوان بانکی به عنوان پایانه فروشگاهی برای
مؤدیان کوچک**

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۸۳۵۷
کد موضوعی: ۲۳۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: پیشنهاد اجرایی به منظور استفاده از دستگاه‌های کارتخوان بانکی به عنوان پایانه فروشگاهی برای مؤدیان کوچک

نام دفتر: مطالعات بخش عمومی

تهیه و تدوین کنندگان: جواد اسکندری، محمدحسن رسولی

اظهار نظر کننده: احمد غفارزاده

ناظران علمی: سیدعلی روحانی، سیدعباس پرهیزکاری

همکاران دفتر حقوقی: امین‌اله پاک‌نژاد، محمد برزگر خسروی

واژه‌های کلیدی:

۱. مالیات

۲. پایانه فروشگاهی

۳. دستگاه کارتخوان بانکی

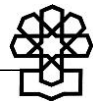

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۵/۲۶

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۲.....	۱. شرح مسئله
۳.....	۲. بررسی تجربه کشور در ساده‌سازی مالیات بر ارزش افزوده
۵.....	۳. تجربه جهانی در ساده‌سازی مالیات بر ارزش افزوده
۷.....	۴. تقسیم بندی انواع مودیان برای ساده‌سازی مالیات بر ارزش افزوده برخی مودیان
۱۰.....	۵. ارائه پیشنهاد اجرایی
۱۴.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۵.....	منابع و مآخذ

پیشنهاد اجرایی به منظور استفاده از دستگاه‌های کارتخوان بانکی به عنوان پایانه فروشگاهی برای مؤدیان کوچک

چکیده

قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های اجرایی در نظام مالیاتی کشور است. هوشمندسازی فرایندهای مالیاتی، حذف ممیزمحوری، جلوگیری از تشخیص مالیات به شیوه علی‌الرأس، ارتقای شفافیت در زنجیره‌های تولید تا مصرف از جمله مهم‌ترین اهداف این قانون است. به منظور اجرای کامل این قانون، تکالیف مختلفی برعهده دستگاه‌های اجرایی کشور گذاشته شده است. از جمله این تکالیف می‌توان به تکلیف سازمان امور مالیاتی برای استقرار سامانه مؤدیان و تکلیف بانک مرکزی جهت سامان‌دهی دستگاه‌های کارتخوان بانکی و درگاه‌های الکترونیکی پرداخت، اشاره کرد که در اجرای کامل این قانون و نیز قانون مالیات بر ارزش افزوده بسیار مؤثر است.

با وجود اهمیت ویژه اجرای این قانون و علی‌رغم اتمام مهلت قانونی برای اجرای آن، اقدامات لازم توسط دستگاه‌های ذی‌ربط جهت استقرار سامانه مؤدیان و اجرای کامل قانون صورت نگرفته است؛ یکی از مهم‌ترین دلایلی که در رابطه با عدم اجرای کامل قانون عنوان می‌شود، رویکرد اجرایی است که مستلزم ایجاد زیرساخت‌های فراگیر، پرهزینه و زمانبر در سراسر کشور است. در این رویکرد، اجرای این قانون بسیار زمانبر و پرهزینه است. تأمین تجهیزات و ارائه خدمات پشتیبانی آن، ایجاد شرکت‌های معتمد مالیاتی، استقرار پایانه‌های فروشگاهی در سراسر کشور و آموزش مؤدیان از نظر زمانی فرایندی طولانی مدت است. علاوه بر این صدور صورتحساب الکترونیکی، آموزش و خرید تجهیزات دارای هزینه‌های بسیاری است که مؤدی ملزم به پرداخت آن است. این هزینه‌ها در شرایط کنونی اقتصاد کشور هزینه‌های اجتماعی فراوانی تحمیل خواهد کرد که حتی می‌تواند به شکست کامل اجرای این قانون منجر شود. در مقابل رویکرد دیگری وجود دارد که به دنبال اجرای قانون مبتنی بر زیرساخت‌های موجود است و در قانون نیز بر آن تصریح شده است. در بند «ث» ماده (۱) قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان «رسید دستگاه کارتخوان بانکی» در حکم صورتحساب الکترونیکی معرفی شده و اجرای قانون براساس این رویکرد برای بخش بزرگی از مؤدیان یعنی «مؤدیان کوچک مرتبط با مصرف‌کنندگان نهایی» در کوتاه‌مدت قابل دستیابی بوده و هیچ‌یک از هزینه‌های مذکور در رویکرد قبلی را نخواهد داشت.

مؤدیانی که موضوع بحث این گزارش هستند، اولاً مؤدیانی‌اند که صرفاً با مصرف‌کننده نهایی ارتباط دارند (برای همه عرضه‌کنندگان و ارائه‌کنندگان کالا و خدمات با نرخ‌های یکسان و نرخ‌های متفاوت) و ثانیاً از جهت تقسیم‌بندی مالیاتی جزء مؤدیان کوچک محسوب می‌شوند و تمایلی هم به استفاده از پایانه فروشگاهی ندارند. در این گزارش پیشنهاد می‌شود به منظور سرعت بخشیدن به اجرای قانون بدون دور شدن از اهداف اصلی قانون یعنی شفافیت اقتصادی، حداقل دخالت عامل انسانی و هوشمندسازی نظام مالیاتی، مالیات بر ارزش افزوده این مؤدیان بر اساس یکی از سه روش پیشنهادی یعنی روش ضریب کاهش، نرخ ثابت یا مبتنی بر ترکیب کالاهای خریداری شده توسط مودی، محاسبه شود.

مقدمه

قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های اجرایی در نظام مالیاتی کشور در مهرماه سال ۱۳۹۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و پس از تأیید شورای نگهبان، در تاریخ ۱۳۹۸/۸/۱۱ جهت اجرا، ابلاغ گردید. از جمله اهداف این قانون می‌توان به هوشمندسازی فرایندهای مالیاتی و حذف ممیزمحوری، جلوگیری از تشخیص مالیات به شیوه علی‌الرأس، ارتقای شفافیت در زنجیره‌های تولید تا مصرف اشاره کرد.

مفاد این قانون، تکالیف مختلفی را برعهده دستگاه‌های اجرایی کشور گذاشته است؛ تکلیف سازمان امور مالیاتی در استقرار سامانه مؤدیان و تکلیف بانک مرکزی در سامان‌دهی دستگاه‌های کارتخوان بانکی و درگاه‌های الکترونیکی پرداخت از جمله مهم‌ترین تکالیف دستگاه‌ها در این قانون هستند که در اجرای سایر قوانین مثل مالیات بر ارزش‌افزوده نیز بسیار مؤثر است. مطابق ماده (۱۴) قانون ارزش‌افزوده چنانچه سازمان در مهلت مقرر در قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان نتواند سامانه مؤدیان را مستقر نماید، مکلف است رسیدگی به اظهارنامه مؤدیانی را که بعد از اتمام مهلت قانونی به سازمان تسلیم می‌شوند، صرفاً به میزان یک درصد (۰/۱) محدود نموده و سایر اظهارنامه‌ها را بدون رسیدگی قبول کند. البته به‌موجب مصوبه شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا، اجرای ماده (۱۴) تا پایان خردادماه ۱۴۰۱ به تعویق افتاده است. با وجود مشهود بودن اهمیت و جایگاه ویژه این قانون و علی‌رغم مهلت قانونی برای اجرای این قانون و پایان یافتن آن، سازمان امور مالیاتی در این زمینه اقدامات لازم را در خصوص استقرار کامل سامانه مؤدیان صورت نداده است. به‌منظور تشریح مسئله و ارائه پیشنهاد اجرایی به‌منظور تسریع اجرای قانون برای مؤدیان کوچک مرتبط با مصرف‌کنندگان نهایی و دستیابی به اهداف آن، در ادامه گزارش ضمن شرح مسئله و بررسی تجربه کشور و سایر کشورهای در این حوزه، پیشنهادهای اجرایی در این زمینه ارائه خواهد شد.

۱. شرح مسئله

قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های اجرایی در نظام مالیاتی کشور است و اجرای دقیق سایر قوانین مثل قانون «مالیات بر ارزش‌افزوده» نیز متوقف بر اجرای این قانون است. با وجود اهمیت و جایگاه ویژه این قانون، به‌دلیل رویکرد خاص اجرایی که مستلزم وجود زیرساخت‌های فراگیر در سراسر کشور است، استقرار کامل سامانه مؤدیان با تأخیر همراه بوده و تاکنون به مرحله اجرا نرسیده است.

به‌منظور سرعت بخشیدن به اجرای قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان و به تبع آن اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده لازم است از رویکرد «استفاده از زیرساخت‌های موجود» به‌عنوان یکی از رویکردهای مهم اجرای تدریجی پروژه‌های کلان اقتصادی استفاده نمود. این رویکرد علاوه بر بهبود سرعت اجرا از جهات مختلفی از جمله کاهش هزینه‌های اجرای قانون و تسهیل آن برای مؤدی و مجری دارای اهمیت است و همچنین این امکان را برای مجری فراهم می‌کند تا به مرور زیرساخت‌های خود را برای اجرای دقیق و کامل قانون فراهم نموده و درنهایت به نقطه ایده‌آل برساند.

یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های کشور، زیرساخت‌های مربوط به نظام پرداخت است؛ دستگاه‌های کارتخوان بانکی

یکی از زیرساخت‌های نظام پرداخت است که در نظام مالیاتی نیز قابل استفاده است و مفاد قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان نیز رسید دستگاه کارتخوان بانکی را در حکم صورتحساب الکترونیکی دانسته است. مطابق تعریف ارائه شده ذیل بند «ث» ماده (۱) قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان، صورتحساب الکترونیکی «صورتحسابی است دارای شماره منحصر به فرد مالیاتی که اطلاعات مندرج در آن، در حافظه مالیاتی فروشنده ذخیره می‌شود. مشخصات و اقلام اطلاعاتی صورتحساب الکترونیکی، متناسب با نوع کسب و کار توسط سازمان تعیین و اعلام می‌شود. در مواردی که از دستگاه کارتخوان بانکی یا درگاه پرداخت الکترونیکی به‌عنوان پایانه فروشگاهی استفاده می‌شود، رسید یا گزارش الکترونیکی پرداخت خرید صادره در حکم صورتحساب الکترونیکی است».

بر این اساس مسئله اصلی که در این گزارش باید به آن پاسخ داده شود، عبارت است از: «بررسی امکان استفاده از دستگاه کارتخوان به‌عنوان پایانه فروشگاهی برای همه مؤدیان کوچک (اعم از مؤدیان عرضه‌کننده کالا و خدمات تک‌نرخی یا چندنرخی) در صورتی که صرفاً با مصرف‌کننده نهایی ارتباط دارند و تمایلی هم به استفاده از پایانه فروشگاهی ندارند».

۲. بررسی تجربه کشور در ساده‌سازی مالیات بر ارزش افزوده

به منظور ساده‌سازی مالیات بر ارزش افزوده و تسهیل اجرای آن، مفاد بند (و) تبصره (۶) قانون بودجه سال ۱۳۹۸ در خصوص ضریب ارزش افزوده مشاغل سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند مالیات بر ارزش افزوده گروه‌هایی از مؤدیان مشمول قانون مالیات بر ارزش افزوده را با اعمال «ضریب کاهش ارزش افزوده» فعالیت آن بخش تعیین کند. ضریب ارزش افزوده هر فعالیت با پیشنهاد سازمان امور مالیاتی کشور به تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌رسد و مقررات این بند در خصوص دوره‌هایی که مالیات آنها قطعی نشده است جاری خواهد بود.

بند (و) تبصره (۶) قانون بودجه سال ۱۳۹۸: سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند مالیات بر ارزش افزوده گروه‌هایی از مؤدیان مشمول قانون مالیات بر ارزش افزوده را با اعمال ضریب کاهش ارزش افزوده فعالیت آن بخش تعیین کند. مقررات این بند در خصوص دوره‌هایی که مالیات آنها قطعی نشده است، جاری خواهد بود. ضریب ارزش افزوده هر فعالیت با پیشنهاد سازمان امور مالیاتی کشور به تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌رسد.^۱

۱. ضریب ارزش افزوده برخی فعالیت‌های ذکر شده به شرح ذیل است:

- فروشندگان آهن آلات ۶٪
- سنگبری‌ها ۱۱٪
- صاحبان نمایندگی‌ها و فروشگاه‌های خودرو ۵٪
- فروشندگان انواع نوشت افزار و لوازم مهندسی ۷٪
- فروشندگان انواع لوازم بهداشتی و ساختمانی ۷٪
- فروشندگان مواد غذایی، آجیل و خشکبار ۶٪
- فروشندگان پوشاک، کیف، کفش و پارچه ۷٪
- فروشندگان لوازم بهداشتی و آرایشی ۷٪
- فروشندگان عینک، قطعات و لوازم مربوطه ۸٪
- فروشندگان لوازم و قطعات یدکی خودرو، موتور سیکلت، سه چرخه موتوری و دوچرخه ۶٪
- فروشندگان لوازم خانگی ۶٪
- فروشندگان رایانه، ماشین‌های اداری، قطعات و لوازم یدکی مربوطه ۵٪
- فروشندگان لوازم برقی و الکتریکی ۶٪

در این روش مالیات و عوارض ارزش افزوده و مالیات و عوارض ارزش افزوده مودیان مزبور با توجه به ضریب تعیین شده به شرح ذیل محاسبه می شود:

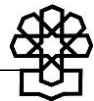
ضریب * کل فروش مشمول دوره = مأخذ محاسبه مالیات و عوارض ارزش افزوده هر دوره
 نرخ مالیات و عوارض * مأخذ مشمول مالیات و عوارض ارزش افزوده هر دوره = مالیات و عوارض ارزش افزوده هر دوره
 مهمترین مشکل این بند قانونی این بود که قانون شاخص مربوط به چگونگی تعیین گروه‌های مودیان منتخب از قبیل تعیین حد آستانه حجم معاملات سالانه و ارتباط مودی با مصرف کننده نهایی را تعیین نکرده است و از این جهت ممکن است انتخاب نادرست برخی مودیان موجب از بین رفتن شفافیت اقتصادی و حتی کاهش درآمدهای مالیاتی کشور شود.

برای اولین بار سازمان امور مالیاتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ به منظور کاهش برخی از مشکلات اجرایی، کاهش هزینه‌های وصول مالیات و همچنین احتمال وصول بیشتر درآمدهای مالیاتی پیشنهاد تصویب مالیات بر ارزش افزوده ساده شده مطرح نمود. هرچند سازمان امور مالیاتی با استفاده از این روش توانست برخی از مشکلات فی مابین خود با گروهی از اصناف را مرتفع سازد لیکن اجرای این روش برای محاسبه میزان مالیات بر ارزش افزوده بدون لحاظ شاخص حجم پایین معاملات سالانه مودی و ارتباط با مصرف کننده نهایی، معایبی داشته که در ادامه برخی از این معایب تشریح شده است:

۱. مؤدیانی که از این روش مالیات بر ارزش افزوده آنها محاسبه می شود نیازی به ارائه صورتحساب و فاکتور نداشته و لذا با استفاده از روش مالیات بر ارزش افزوده ساده شده شفافیت معاملات اقتصادی به میزان بسیار زیادی کاهش یافته و امکان رصد معاملات اقتصادی از سطح عرضه و واردات تا مصرف و صادرات از دست می رود، زیرا ارتباط حلقه‌ها و زنجیره‌های اقتصادی قطع می شود و از این رهگذر و خلل قانونی و اجرایی امکان قاچاق، پولشویی و کدفروشی بیش از پیش فراهم می شود.

۲. پرداخت مالیات بر ارزش افزوده به روش ساده شده این انگیزه را در برخی مؤدیان به وجود می آورد تا مالیات خرید را به فروشنده حلقه قبل پرداخت نکنند و در صورت عدم موافقت فروشنده، به بخش غیررسمی برای تأمین نهاده‌های خود مراجعه می کنند. بدین ترتیب تولیدکنندگان و فعالین اقتصادی که در بخش رسمی کشور فعالیت می کنند، بیشترین آسیب را دیده و بار مالیاتی بر عهده آنها قرار می گرفت.

۳. استفاد از روش مالیات بر ارزش افزوده ساده شده به میزان قابل توجهی درآمدهای مالیاتی را کاهش می دهد زیرا میزان فروش مؤدیان با استفاده از یک ضریب تعدیل کاهش می یابد و این ضریب عمدتاً بین ۲ الی ۸ درصد تعیین می شود و ثانیاً از آنجا که مؤدیان ملزم به ارائه صورتحسابهای خرید و فروش خود نیستند، انگیزه برای کم اظهاری میزان فروش را دارند و به همین علت امکان محاسبه دقیق میزان فروش آنها فراهم نیست. لذا این روش زمینه را برای فرار مالیاتی و تضییع حقوق دولت مهیا می کرد.

بررسی تجربه سایر کشورها در خصوص مالیات بر ارزش افزوده ساده شده نشان می‌دهد که با آنچه در ایران اجرایی شده است تفاوت‌های عمده‌ای دارد. مالیات بر ارزش افزوده ساده شده برای کسب و کارهای کوچک که اخذ مالیات بر ارزش افزوده از آنها به دلیل نوع فعالیت هزینه اجرایی بالایی دارد، پیشنهاد می‌شود. به بیان دیگر این روش را صرفاً منحصر در مؤدیانی می‌نمایند که در حلقه آخر فروش یعنی در انتهای زنجیره عرضه کالا و خدمات قرار گرفته‌اند و فقط با مصرف کنندگان نهایی در ارتباط هستند لکن در ایران برخی از گروه‌ها و مشاغلی که مشمول مالیات بر ارزش افزوده ساده شده هستند در ابتدا و یا طول زنجیره مالیاتستانی قرار دارند و به هیچ وجه به مصرف کننده نهایی کالا و خدمت ارائه نمی‌کنند. ثانیاً در سایر کشورها فقط مؤدیانی مشمول اجرای مالیات بر ارزش افزوده ساده شده می‌شوند که میزان درآمد و فروش آنها از حد معینی بیشتر نباشد زیرا در صورت کوچک بودن میزان فروش سالیانه آنها هزینه‌های اجرایی وصول مالیات بیش از درآمدهای مالیاتی وصول شده خواهد بود. بررسی نحوه اجرای این نوع از محاسبه مالیات بر ارزش افزوده در کشور مؤید آن است که برخی از مشمولین آن صاحبان کسب و کاری هستند که فروش سالیانه بالایی دارند و با این روش مالیات بسیار پایینی پرداخت کنند و نتیجه آن عدم تحقق کامل درآمدهای مالیاتی دولت می‌باشد. ثالثاً بسیاری از کشورها اجرای مالیات بر ارزش افزوده ساده شده را منحصر در کسب و کارهایی کرده‌اند که به طور همزمان کالا و خدمات متعددی ارائه می‌کنند مانند هایپرمارکتها لکن نگاهی به فهرست مشاغلی که مشمول این روش از محاسبه مالیات در ایران می‌شدند نشان می‌دهد که بسیاری از آنها تک محصولی و یا ارائه دهنده محصولات با تنوع بسیار پائین هستند.

۳. تجربه جهانی در ساده سازی مالیات بر ارزش افزوده

در کشورهای مختلف جهان به منظور ساده سازی فرایند مالیاتستانی «مالیات بر ارزش افزوده» برای مؤدیان کوچک تسهیلاتی در نظر گرفته شده است. این تسهیلات عمدتاً به دلیل تعداد زیاد مؤدیان در حلقه آخر و کاهش حجم درگیری دستگاه ذی ربط با مؤدیان است.

در بیشتر کشورها بنگاه‌های کوچک و متوسط^۱ بیش از ۹۵ درصد از کل بنگاه‌ها را تشکیل می‌دهند و بخش عمده‌ای از اشتغال، رشد اقتصادی و نیز سهم قابل توجهی از درآمد مشمول مالیات فعالیت‌های اقتصادی را در این کشورها فراهم می‌کنند. براساس تجربه کشورهای مختلف^۲ سیاست مالیاتی در خصوص مؤدیان کوچک باید به نحوی باشد که هم هزینه تمکین مالیاتی^۳ این مؤدیان کاهش یابد و هم انگیزه ایجاد و در مرحله بعدی انگیزه رشد آنها نیز حفظ شود. بنابراین به طور خلاصه براساس تجربه سایر کشورها در طراحی سیاست مالیاتی مؤدیان کوچک، رعایت نکات زیر ضروری است:

۱. با توجه به اینکه مؤدیان کوچک براساس آستانه فعالیت^۴ آنها تعیین می‌شود، باید قواعد مالیاتی^۵ آنها به گونه‌ای باشد که این مؤدیان «انگیزه کوچک ماندن» زیر آستانه‌های تعیین شده را نداشته باشند.

1. Small and Medium-size Enterprises (SMEs)

۲. کشورهای موسوم به OECD و G20

3. Cost of tax Compliance

4. Sized-based threshold

5. Tax Rules

۲. با توجه به اینکه مؤدیان کوچک امکان رقابت با مؤدیان بزرگ را ندارند، لذا لازم است سیاستگذار مالیاتی در طراحی قواعد مالیاتی از جهت «**هزینه‌های تمکین مالیاتی**» از قبیل هزینه‌های خرید تجهیزات و سایر هزینه‌های جانبی مودی برای اجرای قانون به این مؤدیان کمک کند.^۱

۳. «**شروع کسب‌وکار**» به‌خصوص برای کسب‌وکارهای کوچک و نوپا نسبت به سایر کسب‌وکارها دارای بیشترین ریسک بوده و لذا در صورتی که هزینه‌های شروع کسب‌وکار از نظر هزینه تأمین تجهیزات مالیات‌ستانی هم بالا باشد، در این صورت انگیزه ایجاد کسب‌وکارهای جدید هم به‌شدت کاهش خواهد یافت. لذا باید در طراحی قواعد مالیاتی توسط سیاستگذار «کاهش هزینه‌های مؤدیان کوچک» به‌خصوص هزینه‌های تمکین مالیاتی آنها به‌منظور افزایش انگیزه‌های شروع کسب‌وکار لحاظ شود.

۴. از جهت «**سادگی**» قواعد مالیاتی، کسب‌وکارهای کوچک به‌دلیل فقدان آموزش و تجربه کافی، نباید با قواعد پیچیده مواجه باشند. بنابراین به حداقل رساندن پیچیدگی‌های مالیاتی باید به‌عنوان یک ملاحظه مهم، در طراحی قواعد مالیاتی برای مؤدیان کوچک منظور شود.

در این گزارش نمونه‌هایی از ساده‌سازی فرایند اخذ مالیات بر ارزش‌افزوده ارائه شده است. به‌عنوان نمونه «مالیات بر ارزش‌افزوده ساده شده مبتنی بر میزان فروش» و نیز روش دریافت «مالیات از حلقه آخر (مالیات بر فروش)» که در برخی دیگر از کشورها رواج دارد، توضیح داده می‌شود.

۱. مالیات بر ارزش‌افزوده مبتنی بر میزان فروش: مطابق این روش، میزان مالیات هر بنگاه در هر دوره مالیاتی برابر با اختلاف «مالیات بر فروش» و «اعتبار مالیاتی» بنگاه است.^۲ برخی از کشورها به‌منظور ساده‌سازی در مرحله اجرا از روش‌های مختلفی استفاده می‌کنند که می‌توان از آن به‌عنوان «مالیات بر ارزش‌افزوده ساده شده» یاد نمود. به‌عنوان نمونه در کشور چین که نرخ عمومی مالیات ارزش‌افزوده در این کشور برای عمده کالاها و خدمات سیزده درصد (۱۳٪) است (Wolfers, 2021) به‌منظور ساده‌سازی، بنگاه‌های کوچکی که فاقد سیستم‌های پیچیده حسابداری و حسابرسی هستند و گردش مالی سالانه آنها کمتر از پنج میلیون یوان است، صرفاً موظف به پرداخت مالیات میزان سه درصد (۳٪) از فروش^۳ هستند و هیچ اعتبار مالیاتی نیز از این بنگاه‌ها پذیرفته نمی‌شود. در این روش سازمان امور مالیاتی به‌جای درگیری با تعداد زیادی خُرده‌فروش، تنها با تعداد اندکی از عمده‌فروشان روبه‌رو خواهد بود.

۲. مالیات بر ارزش‌افزوده مبتنی بر میزان فروش برای کسب‌وکارهای خاص: در برخی از کشورها مثل انگلستان به‌منظور ساده‌سازی، برای برخی مؤدیان کوچک که میزان خرید کالا برای آنها کمتر از دو درصد (۲٪) از کل فروش

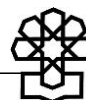
۱. این موضوع در چارچوب بحث «شکست بازار» قابل تحلیل است.

۲. مالیات بر فروش مقدار مالیاتی است که بنگاه از خریدار خدمات یا کالای خود دریافت می‌کند. همچنین اعتبار مالیاتی مقدار مالیاتی است که بنگاه هنگام خرید از سایر بنگاه‌ها به‌فروشنده یا هنگام واردات کالا به گمرک پرداخت کرده است. در این روش بنگاه برای محاسبه مالیات فروش، ارزش کل فروش مشمول مالیات را در نرخ مالیاتی ضرب کرده و از خریدار دریافت می‌کند. مقدار اعتبار مالیاتی نیز از حاصل‌جمع مالیات‌های پرداخت شده توسط بنگاه به هنگام خرید مواد اولیه خود از سایر بنگاه‌ها به‌دست می‌آید. لذا مالیات بنگاه براساس فرمول زیر محاسبه می‌گردد:

(خریدهای مشمول مالیات * نرخ مالیات) - (فروش مشمول مالیات * نرخ مالیات) = مالیات بر ارزش‌افزوده بنگاه

۳. بر این اساس بدهی مالیاتی بنگاه در روش ساده شده عبارت است از:

میزان فروش * ۰.۰۳ = مالیات ارزش‌افزوده ساده بنگاه

آنهاست موسوم به کسب و کارها با هزینه محدود^۱ نرخ مالیات ارزش افزوده به صورت نرخ هموار^۲ دو درصد (۰.۲٪) در نظر گرفته شده است. شرط استفاده از این شیوه محاسبه این است که میزان خرید سالیانه آنها از ۱۰۰۰ پوند تجاوز نکند.^۳

۳. مالیات بر فروش (دریافت مالیات تنها از حلقه آخر): این روش نیز یکی دیگر از روش‌های ساده‌سازی اجرای مالیات بر ارزش افزوده است. در این روش به جای مالیات‌ستانی در هریک از حلقه‌های زنجیره ارزش افزوده، تنها مالیات بر فروش بنگاه‌های خرده‌فروش وضع می‌گردد و بیشتر در آمریکا، کانادا و بخش‌هایی از هند در حال اجراست. (Mikesell, 1997) در این روش فروشنده مطابق نرخ‌های اعلام شده نسبت به اخذ کل مالیات بر ارزش افزوده از خریدار حلقه آخر اقدام می‌کند.^۴ در واقع کل مالیات بر ارزش افزوده، از حلقه آخر (مصرف‌کننده نهایی) گرفته می‌شود.

جدول ۱. خلاصه تجربه برخی کشورها در ساده‌سازی اجرای مالیات بر ارزش افزوده در خصوص مؤدیان مرتبط با مصرف‌کننده نهایی

کشور	روش	توضیح
چین	مبتنی بر میزان فروش برای مؤدیان کوچک	تعیین نرخ سه درصد (۰.۳٪) از فروش به عنوان مالیات بر ارزش افزوده و عدم تعلق اعتبار مالیاتی به فروشنده برای مؤدیان کوچک
انگلیس	مبتنی بر میزان فروش برای مؤدیان با هزینه محدود	تعیین نرخ دو درصد (۰.۲٪) از فروش به عنوان مالیات بر ارزش افزوده و عدم تعلق اعتبار مالیاتی به فروشنده برای مؤدیان کوچک مشروط به اینکه میزان خرید کالا برای آنها کمتر از دو درصد (۰.۲٪) از کل فروش آنها باشد. (به کسب و کارها با هزینه محدود)
آمریکا و کانادا	مالیات بر فروش	مالیات بر مصرف تنها در حلقه آخر عرضه کالا یا ارائه خدمت ^۵

مطابق توضیحات ارائه شده در خصوص تجربه جهانی به منظور تسهیل اجرای قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان اکیداً توصیه می‌شود مطابق حکم قانون، دستگاه کارتخوان بانکی توسط مجری (سازمان امور مالیاتی کشور) به عنوان پایانه فروشگاهی پذیرفته و شرایط استفاده از آن نیز برای مؤدیان فراهم شود. در ادامه گزارش برای این منظور پیشنهاد اجرایی ارائه شده است.

۴. تقسیم بندی انواع مؤدیان برای ساده‌سازی مالیات بر ارزش افزوده برخی مؤدیان

به منظور استفاده از دستگاه کارتخوان بانکی به عنوان پایانه فروشگاهی ابتدا باید در خصوص مؤدیان مالیاتی براساس:

- ارتباط با مصرف‌کننده نهایی،
- نرخ‌های یکسان یا متفاوت مالیات بر ارزش افزوده،
- حجم معاملات سالیانه مؤدی

تقسیم‌بندی به شرح زیر صورت گیرد:

1. Limited Cost Business
2. Flat Rate VAT
3. www.gov.uk/vat-flat-rate-scheme/how-much-you-pay

۴. در خصوص اعتبار مالیاتی خریداران نهاده‌ها، در این روش شرکت‌های ثبت شده به منظور بهره‌مندی از معافیت‌های نهاده تولید لازم است به سازمان مالیاتی مراجعه کرده و گواهی معافیت از مالیات فروش برای نهاده‌های تولیدی خود دریافت نمایند. لذا در مرحله خرید شرکت‌ها با ارائه گواهی معافیت سازمان مالیاتی امکان خرید نهاده بدون پرداخت مالیات بر فروش را خواهد داشت.

۵. دریافت کل مالیات بر ارزش افزوده از حلقه آخر.

الف) ارتباط با مصرف‌کننده نهایی

۱. مؤدیانی که مستقیماً با مصرف‌کننده نهایی ارتباط دارند: این مؤدیان عمدتاً صاحبان مشاغل هستند که در سطح خرده‌فروشی فعالیت دارند و براساس اطلاعات سازمان امور مالیاتی بیش از هفتاد درصد (۷۰٪) از مؤدیان مالیاتی را شامل می‌شوند.

۲. مؤدیانی که عمدتاً فاقد ارتباط مستقیم با مصرف‌کننده نهایی هستند: مصادیق این مؤدیان اشخاص حقوقی و نیز اشخاص حقیقی دارای فعالیت اقتصادی بزرگ و متوسطی است که در سطح واردکننده، تولیدکننده یا عمده‌فروشی فعالیت می‌کنند و از نظر آماری براساس اطلاعات سازمان امور مالیاتی کمتر از سی درصد (۳۰٪) مؤدیان مالیاتی را تشکیل می‌دهند. به‌دلیل پیچیدگی‌های خاص مؤدیانی که علاوه بر مصرف‌کننده نهایی با سایر مؤدیان نیز ارتباط دارند، استفاده از دستگاه کارتخوان بانکی به‌عنوان پایانه فروشگاهی صرفاً در خصوص مؤدیان دسته اول امکان‌پذیر است و مؤدیان دسته دوم در تعاملات خود باید ملزم به استفاده از سامانه مؤدیان یا پایانه فروشگاهی باشند.^۱

ب) نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده کالای عرضه شده و خدمات ارائه شده

عرضه‌کنندگان کالا و ارائه‌کنندگان خدمت به مصرف‌کننده نهایی، از جهت عرضه کالا و ارائه خدمت با نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده یکسان یا با نرخ‌های متفاوت به دو گروه زیر قابل تقسیم هستند:

۱. **عرضه‌کنندگان کالاهای تک‌نرخی:** عرضه‌کنندگانی که صرفاً کالاهایی با نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده یکسان را عرضه می‌کنند، از قبیل عرضه‌کنندگان کالاهایی مثل لباس، بنزین و نیز خدماتی مثل خدمات درمانی و خدمات آرایشگری در این مؤدیان، عملاً دستگاه کارتخوان، پایانه فروشگاهی است و رسید دستگاه کارتخوان هم نوعی صورتحساب الکترونیکی است. به‌عنوان نمونه، به‌صورت پیش‌فرض، فروش‌های انجام شده از طریق دستگاه کارتخوانی که در فروشگاه لباس نصب شده مربوط به فروش لباس است. در این حالت براساس اطلاعات ثبت شده در دستگاه کارتخوان به‌عنوان ابزار فروش، دیگر نیاز به صدور صورتحساب الکترونیکی مجزا نیست.

۲. **عرضه‌کنندگان کالاهای چندنرخی:** عرضه‌کننده‌هایی که به عرضه و ارائه کالاها و خدماتی با نرخ‌های متفاوت مالیات بر ارزش‌افزوده اشتغال دارند. این دسته از مؤدیان تعداد بالایی در سطح کشور دارند و در صورتی که سازمان این مؤدیان را ملزم به استفاده از پایانه فروشگاهی نماید، این اقدام مستلزم ارائه خدمات گسترده آموزشی، مشاوره‌ای و فنی توسط سازمان امور مالیاتی به این مؤدیان است و لذا تصمیم برای الزام این مؤدیان به استفاده از پایانه فروشگاهی مهم‌ترین چالش اجرایی قانون است و لذا پیشنهاد می‌شود در خصوص این مؤدیان که عمدتاً با مصرف‌کننده‌های نهایی هم در ارتباط هستند، استفاده از پایانه فروشگاهی اختیاری باشد و مؤدیان مذکور در عرضه و ارائه کالا و خدماتی از دستگاه کارتخوان بانکی فعلی استفاده نمایند.

۱. البته در مواردی که مؤدیان دسته دوم صرفاً کالای یکسانی را عرضه می‌کنند، یعنی عرضه‌کنندگان تک‌کالایی نیز امکان استفاده از دستگاه کارتخوان بانکی به‌عنوان پایانه فروشگاهی وجود دارد.

ج) تقسیم‌بندی مؤدیان براساس جمع معاملات سالیانه مؤدی

ایده تقسیم‌بندی مؤدیان به مؤدیان بزرگ، کوچک و متوسط و قاعده‌گذاری روی این مؤدیان که در این گزارش به آن اشاره خواهد شد، علاوه بر اینکه در برخی مواد قانون مالیات‌های مستقیم مثل ماده (۹۵)^۱ و تبصره ماده (۱۰۰)^۲ وجود دارد، در ماده (۱۲) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده جدید^۳ نیز از این تفکیک استفاده شده است. این نوع تفکیک که عمدتاً با هدف تسریع اجرای فرایندهای مالیاتی و نیز تمرکز بر مؤدیان بزرگ و متوسط صورت می‌گیرد، در بررسی تجربه سایر کشورها نیز مورد استفاده قرار گرفته است. با توجه به توضیحات فوق می‌توان مؤدیان را به دو دسته زیر تقسیم‌بندی کرد:

۱. مؤدیان کوچک: این دسته از مؤدیان به‌واسطه کوچک بودن حجم معاملات سالیانه آنها از نظر الزامات اجرایی قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان حداقل تکلیف را دارند و صرفاً مکلف به استفاده از دستگاه کارتخوان بانکی به‌عنوان پایانه فروشگاهی هستند و سازمان مالیاتی می‌تواند برای این دسته از مؤدیان استفاده از پایانه فروشگاهی را به‌صورت اختیاری بپذیرد.

۲. مؤدیان متوسط و بزرگ: این دسته از مؤدیان به‌واسطه حجم بالای معاملات سالیانه و فراهم بودن امکان تهیه و استفاده از پایانه‌های فروشگاهی مکلف به استفاده پایانه فروشگاهی و ثبت دقیق معاملات خود هستند و سازمان نیز موظف است همه مشوق‌های مالیاتی مندرج در قانون از قبیل مشوق‌های موضوع مواد (۱۷)، (۱۸) و (۱۹) را در خصوص این مؤدیان اعطا کند. خلاصه انواع دسته‌بندی مؤدیان در نمودار ذیل ارائه شده است:

۱. ماده (۹۵) - صاحبان مشاغل موضوع این فصل موظفند دفاتر و یا اسناد و مدارک حسب مورد را که با رعایت اصول و ضوابط مربوط ازجمله اصول و ضوابط مربوط به تنظیم دفاتر تجاری موضوع قانون تجارت درخصوص تجار تنظیم می‌گردد برای تشخیص درآمد مشمول مالیات، نگهداری و اظهارنامه مالیاتی خود را براساس آنها تنظیم کنند.

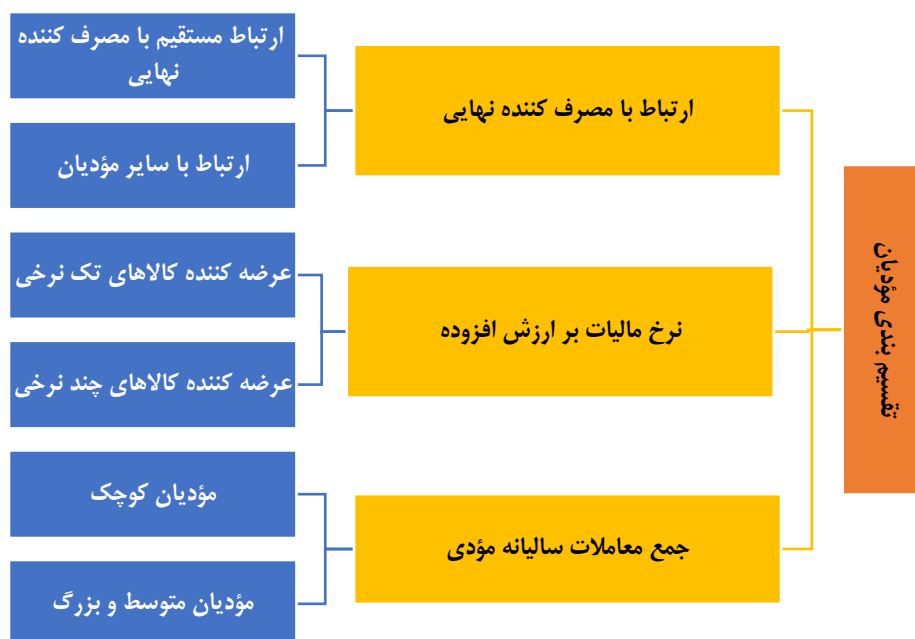
آیین‌نامه اجرایی مربوط به نوع دفاتر، اسناد و مدارک و روش‌های نگهداری آنها اعم از ماشینی (مکانیزه) و دستی و نمونه اظهارنامه مالیاتی با توجه به «نوع و حجم فعالیت» حسب مورد برای مؤدیان مذکور و نیز نحوه ارائه آنها برای رسیدگی و تشخیص درآمد مشمول مالیات به مراجع ذی‌ربط، حداکثر ظرف مدت ۶ ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون (۱۳۹۵/۱/۱) توسط سازمان امور مالیاتی کشور تهیه می‌شود و به تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌رسد.

۲. ماده (۱۰۰) - مؤدیان موضوع این فصل این قانون مکلفند اظهارنامه مالیاتی مربوط به فعالیت‌های شغلی خود را در یک - سال مالیاتی برای هر واحد شغلی یا برای هر محل جداگانه طبق نمونه‌ای که به‌وسیله سازمان امور مالیاتی کشور تهیه خواهد شد تنظیم و تا آخر خردادماه سال بعد به اداره امور مالیاتی محل شغل خود تسلیم و مالیات متعلق را به نرخ مذکور در ماده (۱۳۱) این قانون پرداخت نمایند.

تبصره - سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند «برخی از مشاغل یا گروه‌هایی از آنان را که میزان فروش کالا و خدمات سالیانه آنها حداکثر ۱۰ برابر معافیت موضوع ماده (۸۴) این قانون باشد» از انجام بخشی از تکالیف از قبیل نگهداری اسناد و مدارک موضوع این قانون و ارائه اظهارنامه مالیاتی معاف کند و مالیات مؤدیان مذکور را به‌صورت مقطوع تعیین و وصول نماید. در مواردی که مؤدی کمتر از یک سال مالی به فعالیت اشتغال داشته باشد مالیات متعلق نسبت به مدت اشتغال محاسبه و وصول می‌شود. حکم این تبصره مانع از رسیدگی به اظهارنامه‌های مالیاتی تسلیم شده در موعد مقرر نخواهد بود.

۳. ماده (۱۲) - عرضه‌کنندگان کالاها و خدمات که به‌موجب این قانون و سایر قوانین از مالیات و عوارض معاف می‌باشند و همچنین فعالان اقتصادی مستقر در مناطق آزاد تجاری - صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی که «حجم معاملات سالیانه آنها از مبلغی که به پیشنهاد سازمان به تأیید هیئت وزیران می‌رسد، بیشتر باشد»، مکلف به عضویت و ثبت معاملات در سامانه مؤدیان هستند. این حکم شامل کلیه مناطق کشور ازجمله مناطق آزاد تجاری - صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی می‌شود. متخلفان از حکم این ماده علاوه بر جریمه موضوع بند «ب» ماده (۲۲) قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان مشمول جریمه‌ای معادل نه درصد (۹٪) ارزش معاملات ثبت نشده در سامانه مذکور می‌شوند. آیین‌نامه اجرایی این ماده درخصوص مناطق آزاد تجاری - صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی ظرف مدت سه ماه پس از ابلاغ این قانون به پیشنهاد سازمان و دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد تجاری - صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی تهیه می‌شود و به‌تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

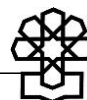
نمودار خلاصه انواع دسته‌بندی مؤدیان: تقسیم‌بندی مؤدیان مالیاتی از جهت ارتباط با مصرف‌کننده نهایی، نرخ مالیات بر ارزش افزوده و جمع معاملات سالیانه

با توجه به تقسیم‌بندی‌های ارائه شده، همان‌طور که توضیح داده شد، استفاده از دستگاه کارتخوان برای مؤدیان عرضه‌کننده کالاهای تک‌نرخ (کالاهایی که همگی مشمول یک نرخ مالیاتی هستند) چالشی ندارد، چراکه در این حالت اطلاعات دستگاه کارتخوان در سازمان امور مالیاتی ثبت شده و لذا به‌صورت پیش‌فرض فروش‌های انجام شده از طریق این دستگاه‌ها، مطابق اطلاعات ثبت شده برای دستگاه کارتخوان در نظر گرفته می‌شود و نیازی به صدور صورتحساب الکترونیکی مجزا نیست. درخصوص مؤدیانی که کالاهای چندنرخ عرضه می‌کنند، در ادامه گزارش نشان داده می‌شود که در صورتی که این مؤدیان جزء مؤدیان کوچک باشند و صرفاً با مصرف‌کننده نهایی ارتباط داشته باشند و به‌دلیل هزینه‌های بالا یا پیچیدگی تمایلی به استفاده از پایانه فروشگاهی نداشته باشند، می‌توانند از دستگاه کارتخوان به‌عنوان پایانه فروشگاهی استفاده کنند. پیشنهاد اصلی گزارش در قبال این دسته از مؤدیان استفاده از دستگاه کارتخوان به‌عنوان پایانه فروشگاهی است که سازوکار محاسبه مالیات این گروه در ادامه بررسی می‌شود.

۵. ارائه پیشنهاد اجرایی

با توجه به محدود بودن مهلت قانونی، ضرورت بهره‌گیری از ظرفیت سامانه مؤدیان و موانع فنی و اجتماعی، امکان تأمین و توزیع پایانه فروشگاهی یا ارتقای دستگاه‌های کارتخوان بانکی و نیز اعمال مدیریت بر همه این مؤدیان به‌خصوص در کوتاه‌مدت وجود ندارد. از طرفی با توجه به اینکه دستگاه‌های کارتخوان بانکی به‌صورت گسترده‌ای در کشور در حال استفاده هستند و مؤدیان برای استفاده از آنها نیاز به آموزش خاصی ندارند، این ظرفیت می‌تواند حداقل در بازه کوتاه‌مدت و میان‌مدت در پیاده‌سازی قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان مورد استفاده قرار گیرند. اما در

بلندمدت امکان کاهش تدریجی آستانه حجم معاملات سالیانه مؤدیان کوچک، توسط سازمان امور مالیاتی به منظور الزام تعداد بیشتری از مؤدیان در استفاده از پایانه فروشگاهی وجود دارد.

براساس داده‌های به‌دست آمده از سازمان مالیاتی و تراکنش‌های شاپرک، رویکرد استفاده از دستگاه کارتخوان به‌عنوان ابزار صدور صورتحساب، در نهایت منجر به سامان‌دهی مبادلات مالی بیش از هفتاد درصد (۷۰٪) مؤدیان شده و بیش از هشتادوپنج درصد (۸۵٪) از صورتحساب‌های الکترونیکی را شفاف می‌کند. مهم‌ترین چالش استفاده از دستگاه‌های کارتخوان در خرده‌فروشی‌های کوچکی است که عرضه‌کننده کالا و خدمات با نرخ‌های مالیاتی متفاوتی هستند. برای حل این مسئله الزامات اجرایی این پیشنهاد به‌طور خلاصه عبارتند از:

- دستگاه‌های کارتخوان بانکی فعلی بدون نیاز به تغییر در نرم‌افزار و طراحی فعلی مورد استفاده قرار گیرند.
- حد آستانه معینی برای میزان فروش مؤدیان در نظر گرفته شود و مؤدیان با درآمد بالاتر از این آستانه موظف به استفاده از پایانه فروشگاهی باشند و مؤدیان با درآمد کمتر از آستانه^۱ مذکور مخیر به استفاده از دستگاه کارتخوان یا پایانه فروشگاهی باشند.^۲
- این آستانه صرفاً برای مؤدیانی در نظر گرفته شود که صرفاً با مصرف‌کننده نهایی ارتباط دارند (فروش به مصرف‌کننده نهایی).
- فروشندگان کالا و خدمات به «مؤدیان استفاده‌کننده از دستگاه کارتخوان» در حلقه‌های قبل معاملات را در سامانه مؤدیان ثبت نمایند.

• حساب متصل به دستگاه کارتخوان به‌عنوان حساب فروش ثبت شود و تراکنش‌های دریافتی از طریق آن به‌عنوان فروش مؤدی لحاظ گردد. (توسط سازمان امور مالیاتی)

همان‌طور که توضیح داده شد، مؤدیانی که موضوع بحث این گزارش هستند، مؤدیانی‌اند که اولاً صرفاً با مصرف‌کننده نهایی ارتباط داشته، ثانیاً کالا و خدمات با نرخ‌های مختلف عرضه می‌کنند، ثالثاً از جهت تقسیم‌بندی مالیاتی جزء مؤدیان کوچک محسوب می‌شوند و رابعاً تمایل یا امکان استفاده از پایانه فروشگاهی را ندارند. در این گزارش برای ساده‌سازی محاسبه و اخذ مالیات بر ارزش افزوده این دسته از مؤدیان، پیشنهاداتی به شرح ذیل ارائه شده است:

۱. محاسبه مالیات بر ارزش افزوده با استفاده از ضریب کاهش

همان‌طور که توضیح داده شد، یکی از روش‌هایی که به منظور ساده‌سازی مالیات بر ارزش افزوده و تسهیل اجرای آن در کشور مورد استفاده قرار گرفته است، روش موسوم به ضریب کاهش است. مطابق مفاد بند (و) تبصره (۶) قانون بودجه سال ۱۳۹۸ در خصوص ضریب ارزش افزوده مشاغل، سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند مالیات بر ارزش افزوده گروه‌هایی از مؤدیان مشمول قانون مالیات بر ارزش افزوده را با اعمال «ضریب کاهش ارزش افزوده» فعالیت آن بخش

۱. پیاده‌سازی و اجرای این رویکرد برای مؤدیان بزرگ و متوسطی که عرضه‌کننده کالاها با نرخ معین (تک‌نرخ) هستند، قابل استفاده است و چالشی از جهت اجرا ندارد. چالش اصلی در استفاده از دستگاه‌های کارتخوان برای مواردی است که دارنده دستگاه کارتخوان عرضه‌کننده کالاها و خدماتی با بیش از یک نرخ معین باشد؛ لذا شرط حجم معاملات کمتر از یک سطح آستانه معین، صرفاً در خصوص مؤدیانی است که کالا یا خدمت با نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده متعدد عرضه یا ارائه می‌کنند.

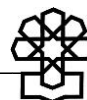
۲. در خصوص مؤدیانی که در طول سال مالیاتی حجم معاملات آنها بیش از آستانه مذکور می‌شود، در این حالت می‌توان از این قاعده استفاده کرد که از یک ماه پس از عبور از آستانه مذکور، مؤدیان مذکور برای ثبت فروش‌های خود موظف به استفاده از پایانه فروشگاهی هستند.

تعیین کند. ضریب ارزش افزوده هر فعالیت با پیشنهاد سازمان امور مالیاتی کشور به تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌رسد و مقررات این بند در خصوص دوره‌هایی که مالیات آنها قطعی نشده است جاری خواهد بود. در این روش سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند مالیات بر ارزش افزوده گروه‌هایی از مؤدیان مشمول قانون مالیات بر ارزش افزوده را بدون محدودیت با اعمال ضریب کاهش ارزش افزوده فعالیت آن بخش تعیین کند. در این روش مالیات و عوارض ارزش افزوده و مالیات و عوارض ارزش افزوده مؤدیان به این صورت محاسبه می‌شود که ابتدا کل فروش مشمول دوره در ضریب کاهش ضرب می‌شود و بدین ترتیب مأخذ محاسبه مالیات و عوارض ارزش افزوده هر دوره محاسبه می‌شود و سپس مأخذ مذکور در نرخ مالیات و عوارض ضرب می‌شود.

این پیشنهاد از این نظر که شاخص مربوط به چگونگی تعیین گروه‌های مؤدیان از قبیل حد آستانه حجم معاملات سالانه و ارتباط مودی با مصرف کننده نهایی برای شناسایی مؤدیان منتخب را تعیین نکرده است و از این جهت ممکن است انتخاب نادرست برخی مؤدیان موجب از بین رفتن شفافیت اقتصادی و کاهش درآمدهای مالیاتی کشور شود. اما در صورتی که محدود شود به اولاً مؤدیان کوچک ثانیاً مؤدیان مرتبط با مصرف کننده نهایی و ثالثاً مؤدیان چند کالایی با نرخ مالیات بر ارزش افزوده مختلف، در این صورت استفاده از این روش می‌تواند به عنوان یک پیشنهاد مطرح باشد. در صورت رعایت کلیه شرایط فوق، استفاده از این روش معایب قبلی یعنی کاهش سطح شفافیت اقتصادی و کاهش درآمدهای مالیاتی کشور را نیز به همراه نخواهد داشت.

۲. محاسبه مالیات بر ارزش افزوده با استفاده از نرخ هموار

همان طور که در بررسی تجربه جهانی در خصوص ساده سازی اجرای مالیات بر ارزش افزوده توضیح داده شد، به منظور ساده سازی در مرحله اجرا از می‌توان از با نرخ هموار مثلاً دو درصد (۲٪) از کل فروش مودی را بدون لحاظ اعتبار مالیاتی وی، به عنوان مالیات بر ارزش افزوده اخذ کرد. این روش از نظر سادگی اجرا و کاهش هزینه‌های تمکین مودی بسیار مناسب است. به عبارت دیگر در این روش، بنگاه‌های کوچکی که فاقد سیستم‌های پیچیده حسابداری و حسابرسی هستند و گردش مالی سالیانه آنها کمتر از یک حد آستانه معینی است، صرفاً موظف به پرداخت مالیات میزان دو درصد (۲٪) از فروش هستند. در این روش برای خریدهای مودی هیچ اعتبار مالیاتی پذیرفته نمی‌شود و لذا در این روش سازمان امور مالیاتی علاوه بر این که لازم نیست با تعداد زیادی مودی کوچک (خُرده فروش) مواجه شود. در این روش هم مشابه روش استفاده از ضریب کاهش در صورتی که مؤدیان محدود شوند به اولاً مؤدیان کوچک ثانیاً مؤدیان مرتبط با مصرف کننده نهایی و ثالثاً مؤدیان چند کالایی با نرخ مالیات بر ارزش افزوده مختلف، در این صورت استفاده از این روش می‌تواند به عنوان یک پیشنهاد ساده اجرایی قابل استفاده باشد. در صورت رعایت کلیه شرایط فوق، استفاده از این روش نیز کاملاً منطبق با تجربه موفق سایر کشورها است و ضمن اینکه موجب کاهش سطح شفافیت اقتصادی یا کاهش درآمدهای مالیاتی کشور نمی‌شود بدلیل سادگی می‌تواند به صورت زمان واقعی و در پایان هر شب نیز مالیات بر ارزش افزوده این مؤدیان محاسبه و وصول شود.

۳. محاسبه مالیات بر ارزش افزوده بر اساس اطلاعات خرید مودی

مطابق قانون پایه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان، مالیات بر ارزش افزوده مبتنی بر صورتحساب الکترونیکی یا اصطلاحاً روش تفریقی غیرمستقیم محاسبه می‌شود. به عبارت دیگر مالیات بر ارزش افزوده شخص عبارت است از:

$$\text{(نرخ مالیات * خرید)} - \text{(نرخ مالیات * فروش)} = \text{مالیات بر ارزش افزوده}$$

حال اگر مؤدی از دستگاه کارتخوان بانکی به‌عنوان پایانه فروشگاهی استفاده کند، در این صورت مالیات بر ارزش افزوده مبتنی بر صورتحساب الکترونیکی به روش فوق قابل محاسبه نیست. به‌عنوان مثال اگر فرض شود که مؤدی کالاهایی به شرح زیر را از مؤدیان عضو سامانه مؤدیان خریداری کرده باشد، در این صورت اگر مؤدی از پایانه فروشگاهی استفاده کرده باشد، اطلاعات فروش مؤدی برای سازمان امور مالیاتی کاملاً شفاف است:

جدول ۲. شرح خرید و فروش‌های مؤدی نمونه از سامانه مؤدیان

شرح کالا	مبلغ خرید	سهم خرید (درصد)	نرخ مالیات (درصد)	مالیات خرید	مبلغ فروش	سهم فروش (درصد)	مالیات فروش	مالیات بر ارزش افزوده
شیر	۱۰۰	۱۷	۰	۰	۱۵۰	۱۷	۰	۰
بیسکوئیت	۲۰۰	۳۳	۹	۱۸	۳۰۰	۳۳	۲۷	۹
سیگار	۳۰۰	۵۰	۳۰	۹۰	۴۵۰	۵۰	۱۳۵	۴۵
جمع کل	۶۰۰	۱۰۰	-	۱۰۸	۹۰۰	-	۱۶۲	۵۴

توضیح: با این فرض که همه خرید و فروش‌های مؤدی دارای صورتحساب الکترونیکی باشد، با توجه به اینکه صورتحساب‌های الکترونیکی خرید و فروش موجود است، محاسبه مالیات بر ارزش افزوده به روش صورتحساب یا روش تفریقی غیرمستقیم براساس اطلاعات صورتحساب‌های الکترونیکی خرید/فروش صادره به شرح فوق قابل محاسبه است.

با توجه به اطلاعات خرید و فروش دارای صورتحساب الکترونیکی، در این حالت کل مالیات بر ارزش افزوده قابل پرداخت توسط مؤدی برابر «۵۴ واحد» است. حال اگر فرض شود که مؤدی کالاهای فوق را مجموعاً به میزان ۹۰۰ واحد از طریق دستگاه کارتخوان به مصرف‌کننده نهایی فروخته است، با توجه به اینکه صورتحساب‌های الکترونیکی خرید موجود است، اما صورتحساب‌های فروش‌های مؤدی به مصرف‌کننده نهایی در دسترس سازمان امور مالیاتی نیست؛ لذا در این حالت محاسبه مالیات بر ارزش افزوده به روش معمول یعنی به روش صورتحساب یا روش تفریقی قابل محاسبه نیست. در صورت استفاده مؤدی از دستگاه کارتخوان، صرفاً اطلاعات کل فروش وی یعنی ۹۰۰ واحد فروش در دسترس سازمان امور مالیاتی است. با وجود این با استفاده از اطلاعات مندرج در صورتحساب‌های الکترونیکی خرید مؤدی از سایر مؤدیان عضو سامانه مؤدیان، می‌توان مالیات بر ارزش افزوده مؤدی را با این فرض که سهم فروش هریک از کالاها و خدمات از فروش معادل است با سهم آن کالا و خدمات از خرید، محاسبه نمود.^۱ به عبارت دیگر فرض ساده‌کننده عبارت است از: «یکسان در نظر گرفتن سهم فروش با سهم خرید در فروش انواع کالاها با نرخ‌های مختلف». در مثال ذکر شده در جدول فوق، در صورتی که نرخ بازدهی برای همه کالاها برابر نرخ بازدهی کل^۲ مؤدی

۱. این فرض معادل است با اینکه نرخ بازدهی برای هریک از فروش‌های مؤدی از کالاها با نرخ‌های مختلف ثابت باشد.
 ۲. در این مثال نرخ بازدهی کل و نرخ بازدهی ناشی از فروش هر دسته کالا براساس نرخ آنها برابر پنجاه درصد (۵۰٪) است.

باشد، در این حالت نیز دقیقاً مشابه حالت قبل کل مالیات بر ارزش افزوده قابل پرداخت توسط مؤدی تقریباً برابر ۵۴ واحد است.^۱

همان‌طور که قبلاً اشاره شد استفاده از این روش که مبتنی بر استفاده از زیرساخت‌های موجود کشور در حوزه نظام پرداخت است؛ ضمن حفظ سطحی از دقت در محاسبه مالیات بر ارزش افزوده، موجب سرعت بخشیدن به اجرای قانون و کاهش هزینه‌های اجرای قانون از جمله هزینه‌های صدور صورتحساب الکترونیکی، هزینه‌های آموزش مؤدیان و هزینه تهیه سخت‌افزار مربوط به پایانه‌های فروشگاه‌های می‌شود. پیشنهاد می‌شود به منظور تسریع در اجرای قانون و جلوگیری از تحمیل هزینه‌های غیرضرور به مؤدیان و نیز به منظور تسهیل امور «مؤدیان کوچک عرضه‌کننده کالاهای چندنرخی» این روش، از طریق تصویب در بودجه سنواتی یا قانون دائمی جهت اجرا به دولت محترم ابلاغ شود.^۲

نکته‌ای که در خصوص مشوق‌های مالیاتی باید به آن اشاره شود، اینکه اساساً اعطای جایزه موضوع ماده (۱۸) در خصوص مواردی که فروشنده از دستگاه کارتخوان استفاده می‌کند و کالا و خدمات با نرخ‌های متعدد عرضه می‌کند، موضوعیت ندارد. از جهت انگیزشی این موضوع با نظام انگیزشی حاکم بر قانون همخوانی دارد، چراکه فروشندگان به‌منظور جلب نظر مشتری تمایل خواهند داشت از پایانه فروشگاه‌های با قابلیت صدور صورتحساب الکترونیکی استفاده کنند و مشتریان نیز تمایل دارند از فروشگاه‌های دارای پایانه فروشگاه‌های استفاده کنند تا از قابلیت دریافت جایزه موضوع ماده (۱۸) استفاده کنند و این مسئله با اهداف قانون کاملاً مطابقت دارد. علاوه بر مواردی که در پیشنهاد فوق مطرح شد، موارد مهم دیگری مثل تعیین تکلیف برگشت از خرید نیز قابل بحث است، اما برای این موارد عمدتاً راهکارهای متنوع فنی وجود دارد و لذا به دلیل دایره وسیع انتخاب مجری قانون، در این گزارش بر آنها تأکید نشده است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به توضیحات ارائه شده در خصوص اهمیت اجرای قانون و لزوم استفاده از ظرفیت‌های فعلی و زیرساخت‌های موجود به‌منظور تسریع در اجرای قانون، پیشنهاد می‌شود برای مؤدیان با حجم معاملات سالیانه کمتر از یک آستانه معین که صرفاً با مصرف‌کننده نهایی ارتباط دارند، از دستگاه کارتخوان بانکی به‌عنوان پایانه فروشگاه‌های استفاده شود. بنابراین با توجه به توضیحات ارائه شده، پیشنهاد می‌شود مالیات بر ارزش افزوده این دسته از مؤدیان به شرح زیر محاسبه شود:

۱. عرضه‌کنندگان کالاهای تک‌نرخی: در این حالت عملاً دستگاه کارتخوان، پایانه فروشگاه‌های محسوب می‌شود

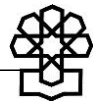
و رسید دستگاه هم در حکم صورتحساب الکترونیکی است.

۲. عرضه‌کنندگان کالاهای چندنرخی: در این حالت پیشنهاد می‌شود با استفاده از روش ضریب کاهشی، روش

نرخ هموار یا با استفاده از اطلاعات صورتحساب‌های الکترونیکی خرید مؤدی از مؤدیان عضو سامانه مؤدیان، مالیات بر

۱. فرض برابری بازدهی‌ها معادل این است که سهم خرید از هر کالا برابر است با سهم فروش از آن کالا.

۲. هرچه دوره محاسبه ارزش افزوده طولانی‌تر باشد، تخمین مالیات بر ارزش افزوده به میزان مالیات بر ارزش افزوده مبتنی بر صورتحساب الکترونیکی نزدیک‌تر است؛ لذا پیشنهاد می‌شود سازمان مجاز باشد دوره محاسبه مالیات برای مؤدیان موضوع این گزارش را ۶ یا ۱۲ ماه در نظر گیرد.

ارزش افزوده مؤدی با این فرض که سهم فروش از هر کالا معادل است با سهم خرید از آن^۱ محاسبه شود. پیشنهاد می شود به منظور تسریع در اجرای قانون و جلوگیری از تحمیل هزینه های غیر ضرور به مؤدیان و نیز به منظور تسهیل امور «مؤدیان کوچک عرضه کننده کالاهای چندنرخی» این روش، از طریق تصویب در بودجه سنواتی یا قانون دائمی جهت اجرا به دولت محترم ابلاغ شود.^۲

شایان ذکر است استفاده از دستگاه کارتخوان به عنوان پایانه فروشگاهی مانع از کاهش آستانه حجم معاملات در بلندمدت توسط سازمان امور مالیاتی، به منظور افزایش تعداد مؤدیانی که ملزم به استفاده از پایانه فروشگاهی هستند نمی گردد.

منابع و مآخذ

۱. قانون مالیات بر ارزش افزوده.
۲. قانون پایانه های فروشگاهی و سامانه مؤدیان.
۳. کتاب حسابداری مالیات بر ارزش افزوده، نوشته محمدرضا عبدی.
4. Mikesell, J. L). 1997. (The American Retail Sales Tax: Considerations on their Structure, Operations, and Potential as a Foundation for a Federal Sales Tax .National Tax Journal ,145 - 169.
5. Tait, A. A). 1988. (Value Added Tax: International Practice and Problems .International Monetary Fund.
6. Wolfers, L). 2021. (China: VAT essedentials guide 2021 .China: KMPG.
7. Taxation of SMEs in OECD and G20 Countries
8. www.gov.uk/vat-flat-rate-scheme/how-much-you-pay

۱. به عبارت دیگر فرض ساده کننده این است که درصد سود یکسان برای مؤدی در فروش انواع کالاها در نظر گرفته می شود.
۲. هرچه دوره محاسبه ارزش افزوده طولانی تر باشد، تخمین مالیات بر ارزش افزوده به میزان مالیات بر ارزش افزوده مبتنی بر صورت حساب الکترونیکی نزدیک تر است؛ لذا پیشنهاد می شود سازمان مجاز باشد دوره محاسبه مالیات برای مؤدیان موضوع این گزارش را ۶ یا ۱۲ ماه در نظر گیرد.